

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради
ННЦ «Інститут аграрної економіки».
Протокол № 2
від "23" лютого 2021 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННЦ Інститут аграрної економіки,
академік НААН

Ю.О. Лупенко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНА ПОЛІТИКА І ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ»**

Галузь знань

Спеціальність

Освітньо-наукова програма

Рівень вищої освіти

Тип дисципліни

05 – соціальні та поведінкові науки

051 Економіка

Аграрна економіка

Третій (освітньо-науковий) рівень

Основна

Кількість кредитів ECTS – (3)

Форма підсумкового контролю – екзамен

Форма навчання – очна, заочна

Мова викладання – українська

Розробник програми і викладач дисципліни:

Ходаківська О.В. д.е.н., професор, член-кореспондент НААН, заступник директора з науково-проектної роботи Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Передмова

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Аграрна політика і земельні відносини» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспірантів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки із спеціальностей 051 Економіка.

Ринок є ефективним у вирішенні проблеми задоволення матеріальних потреб суспільства. Разом з тим жодна із сучасних економічних систем не функціонує в суто ринковому вигляді. Світовий досвід показав, що одного ринкового механізму недостатньо, щоб забезпечити стабільний розвиток економіки. Він має потребу в доповненні і коректуванні – державному регулюванні, тобто в системі заходів економічної політики держави. На відміну від економічної політики конкретних фірм і груп товаровиробників, що переслідують особисті чи корпоративні інтереси, економічна політика держави повинна визначатися суспільними (загальнонаціональними) інтересами, бути орієнтованою на неухильне підвищення добробуту суспільства. Аграрна політика є пріоритетною складовою економічної та загалом національної політики держави, що формується в тісному зв'язку із зовнішньоторговельною, промисловою, екологічною, соціальною та іншими напрямками політики.

Деталізація глобальної мети економічного розвитку країни забезпечується досягненням цілей галузевих чи функціональних підсистем агропродовольчої сфери в сукупності, розробляється науково-обґрунтована стратегія і тактика, конкретизована в заходах щодо її реалізації; встановлюються терміни і критерії досягнення проміжних орієнтирів. Аграрна політика є способом вирішення завдань, що стоять перед державою в плані оптимізації масштабів і якісних параметрів агропромислового виробництва. Базою для формування аграрної політики повинен бути аналіз галузі з точки зору інтенсивності чи екстенсивності історичних шляхів розвитку, її місця в секторі реальної економіки; характеру, рівня і видів конкуренції, як обов'язкового елемента ринку; системи ціноутворення, фінансування, кредитування, страхування, оподаткування і безлічі інших факторів, ігнорування хоча б одного з яких може призвести до недосягнення цілей розвитку економіки країни в цілому.

Виробництво продуктів харчування є найпершою умовою життя людей та виробництва взагалі. Цим характеризується життєво важлива роль, що виконує агропродовольча сфера в будь-якому суспільстві. Загострення продовольчої проблеми зумовлює надзвичайну актуальність розвитку сільського господарства, суміжних із ним галузей, аграрних відносин і аграрної політики. Аграрна політика – це політика, спрямована на динамічний і ефективний розвиток не тільки аграрного виробництва, але й забезпечення на цій основі зростання життєвого рівня населення. Виділення аграрної політики як самостійної сфери в загальній економічній політиці держави обумовлено особливостями аграрного виробництва, специфікою регулювання аграрних відносин.

Освітня компонента «Аграрна політика та земельні відносини» спрямована на отримання здобувачами знань, щодо державної аграрної політики, яка є пріоритетним напрямком внутрішньої політики країни, адже наслідком її реалізації має бути належне продовольче забезпечення населення. Для України як держави, де аграрний сектор є одним з ключових секторів економіки, надзвичайно важливим є існування всебічно науково обґрунтованої, цілеспрямованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своєю логікою та принципами не лише відповідала курсу на прискорену ринкову трансформацію економічної системи країни, але й була її провідною ланкою та стимулюючим фактором.

Предметом дисципліни є теоретичні і методологічні засади, концептуальні та прикладні аспекти аграрної політики та земельних відносин в контексті глобальних процесів та національних особливостей та їх тісному взаємозв'язку з екологічною, соціальною, зовнішньоекономічною та іншими політиками, націленими на реалізацію Цілей розвитку тисячоліття та збалансоване рівноважне функціонування агропродовольчої галузі національної економіки.

Ключові слова: аграрна політика, земельні відносини, ринкові механізми, державне регулювання, аграрне виробництво, продовольча безпека, сільський розвиток, форми навчання, лекції, семінарські, практичні заняття, методи навчання.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Аграрна економіка
Науковий ступінь	Доктор філософії
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Тип дисципліни	Основна

Кількість кредитів	3
Загальна кількість годин:	90
• <i>Аудиторні</i>	8
• <i>Самостійна робота</i>	82
У складі аудиторних годин:	
• <i>Лекції</i>	4
• <i>Практичні (семінарські)</i>	4
Курс, на якому викладається дисципліна	
Вид підсумкового контролю	Екзамен

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини» є формування у здобувачів третього (освітнього-наукового) рівня комплексу знань, умінь та навичок щодо обґрунтування пріоритетності аграрної політики в структурі економічної політики держави; опанування суті причин та цілей державного втручання в діяльність аграрного сектору; набуття сучасних знань, щодо практичних аспектів її здійснення та економічних наслідків застосування інструментів аграрної політики; опанувати методичні та методологічні основи розробки та реалізації комплексу заходів щодо підтримки та забезпечення розвитку сільського господарства в системі міжгалузевих зв'язків у національній економіці, а також оцінити з позиції теорії практичні дії державних структур щодо регулювання агропромислового виробництва країни.

Завданнями дисципліни є розвиток знань щодо:

сутності, значення, ролі та особливостей сучасної економічної системи України, її аграрної та земельної політики;

форм та методів фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі;

основоположних засад соціальної та екологічної політики сільського розвитку;

форм та інструментів державної підтримки розвитку агросектору;

теоретичних, методологічних та прикладних засад формування і розвитку земельних відносин в контексті забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва та сільських територій.

Структура програми курсу включає тематичний план дисципліни, навчальну та робочу програми, питання, орієнтовний перелік питань для проміжного і підсумкового контролю, список рекомендованої літератури.

Тематичний план дисципліни розрахований на загальну кількість годин - 90; з них 4 год. лекційних, 4 практичних (семінарських) та 82 год. самостійної роботи - для денної/вечірньої форми навчання.

Навчальна програма містить повний перелік тем, що розглядаються в межах курсу та їх короткий зміст.

Робоча програма курсу складається з плану лекційних занять, плану практичних занять та вказівок до самостійної роботи. Крім того, до програми включено пакет навчальних ситуаційних вправ, які охоплюють проблематику лекцій та допомагають ефективнішому засвоєнню теоретичного матеріалу. Програма містить перелік сучасної літератури, що охоплює зміст методології і організації науково-дослідницької діяльності при вивченні дисципліни «Педагогіка вищої школи».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Формування ринкового середовища в аграрному секторі вимагає підготовки фахівців з широким економічним світоглядом, які могли б оперативно вирішувати основні проблеми агропромислового виробництва на засадах ринкових відносин. Саме тому для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі агропромислового комплексу необхідно надати їм повне розуміння аграрної політики, сформувавши сучасні знання щодо теоретичних підходів до її формування та практичних аспектів здійснення. Важливе значення для розвитку аграрного сектору та сільських територій має реформування земельної сфери у зв'язку з чим значно актуалізуються питання розвитку земельних відносин.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні:

знати:

особливості та механізми формування сучасної аграрної політики України;
сучасний стан процесу реформування економічних відносин в АПК України, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики;
стан та перспективи розвитку земельних відносин у світі та в Україні;
механізми функціонування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни;
інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічні наслідки їх застосування;
наукові підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору;
стратегічні засади аграрної політики України;
основні індикатори продовольчої безпеки країни та їх оцінку;
механізми формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики окремих зарубіжних країн;
особливості розвитку сільських територій в умовах децентралізації;
стан екологічної безпеки, як складової національної безпеки країни.

вміти:

формувати мету та систему цілей аграрної політики держави;

визначати стратегічні пріоритети розвитку аграрного сектору з урахуванням галузевої компоненти;

здійснювати аналіз використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет;

оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;

визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;

обґрунтовувати пріоритети державної економічної, соціальної та екологічної політики;

здійснювати оцінку заходів земельної реформи та визначати потенційні наслідки для агросектору, сільських територій та національної економіки.

готувати аналітичні матеріали щодо проблем розвитку аграрного сектору, сільських територій та земельних відносин;

Сформовані компетентності:

Навчальна дисципліна «Аграрна політика та земельні відносини» формується із наступних програмних компетентностей:

Загальна компетентність:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та пошуку.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Фахова компетентність

Здатність готувати аналітичні матеріали, економічні обґрунтування, прогнози та стратегії аграрного та сільського розвитку, визначати стратегічні пріоритети, стратегічні цілі та індикатори їх оцінки.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити **ECTS**.

**4. СТРУКТУРА ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНА ПОЛІТИКА ТА ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ»**

Назва тем	Кількість годин		
	Лекції	Практичні/ семінарські	Самостійна робота
Тема 1. Аграрна політика: основні компоненти, сутність та особливості формування і здійснення. Еволюція аграрних трансформацій в Україні. Соціальна політика у сільській місцевості – один з важливих аспектів аграрної політики України. Екологічна безпека як один із головних пріоритетів аграрної політики.	1	1	21
Тема 2. Інструменти реалізації аграрної політики. Продовольча безпека як критерій ефективності аграрної політики. Інноваційна діяльність та аграрна освіта.	1	1	21
Тема 3. Аграрна політика в країнах ЄС та світі. Асоціація України та ЄС. Зелена угода ЄС та її вплив на розвиток українського аграрного сектору. Інструменти регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.	1	1	20
Тема 4. Розвиток земельних відносин в Україні. Ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення та його інфраструктура. Ринок прав користування земельними ділянками. Земельна децентралізація. Державне регулювання охорони земель та розширеного відтворення родючості ґрунтів.	1	1	20
Всього	4	4	82

5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

За навчальним планом на індивідуальну роботу відводиться 82 години.
Підготовка до контрольних заходів 6 годин.
Опрацювання окремих тем, які не викладають на лекціях.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Засвоєння програм та оволодіння знаннями і навичками здійснюється аспірантами під час лекцій на семінарських заняттях у ході дискусій, презентацій та самостійної роботи над ситуаційними вправами.

Для досягнення мети і завдань, вивчення дисципліни, здобувачам надаються індивідуальні консультації.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється опитуванням на практичних заняттях. Засобами підсумкового контролю є представлення розрахункової роботи, складання іспиту.

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Поточне оцінювання	Підсумковий контроль	Сума
60	40	100

Для досягнення зазначених вище цілей цикл аудиторних навчальних занять обов'язково повинен доповнюватися самостійною роботою аспірантів.

Структура програми курсу тематичний план навчальну та робочу програми, орієнтований перелік питань для проміжного і підсумкового контролю, рекомендованої літератури.

Тематичний план: дисципліни розраховані на загальну кількість годин – 90; з них 4 год. лекційних, 4 семінарських/практичних і 82 години самостійної роботи.

Навчальна програма містить перелік тем, що розглядаються в межах курсу та їх короткий зміст.

Робота програми курсу складається з плану лекційних занять та вказівок до самостійної роботи. Крім того, до програми включено навчальні ситуаційні вправи, які охоплюють проблематику лекцій. Програма містить перелік літературних джерел.

9. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, самостійної роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73 60-63	D E	задовільно	
35-59	EX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	E	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота аспірантів при вивченні курсу проводиться за такими формами:

1. **Опрацювання лекційного матеріалу.** Лекції як форма навчання забезпечують лише передачу теоретичних знань з предмета. Програмою передбачається їх раціональне поєднання з різними видами практичних занять, на яких закріплюються та поглиблюються одержані на лекціях і у результаті самостійних занять знання.

Програма передбачає підготовку реферативних робіт, моделювання ситуаційних завдань та їх вирішення, що підвищать якість засвоєння суті вузлових теоретичних питань з курсу. Окрім цього, аспіранти вивчають зміст основних законодавчих та нормативних актів, які регулюють науково-освітню діяльність в Україні та за її межами.

2. **Самостійне вивчення окремих питань і тем за списком рекомендованої літератури.** Самостійна робота також передбачає підготовку та виконання контрольних робіт за темами курсу.

3. **Підготовка до іспиту.**

Контроль знань (рубіжний) аспірантів здійснюється шляхом опитування на практичних заняттях. Крім того, передбачається підсумковий контроль у формі іспиту. При цьому комплексно враховуються результати рубіжного контролю у формі співбесіди та письмового викладання відповідей на контрольні питання. Таким чином, контроль здійснюється як у письмовій, так і в усній формі. Складовою успішної підготовки аспірантів до заліку є позитивний контроль виконання освітньої програми.

**11. КАЛЕНДАРНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНА ПОЛІТИКА ТА ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ»**

№	Лекції. Короткий зміст	К-ть год.	Завдання для самостійної роботи	К-ть год.
1.	Тема 1. Аграрна політика: основні компоненти, сутність та особливості формування і здійснення. Еволюція аграрних трансформацій в Україні. Соціальна політика у сільській місцевості – один з важливих аспектів аграрної політики України. Екологічна безпека як один із головних пріоритетів аграрної політики.	1	1. Сутність аграрної політики, особливості її формування. 2. Етапи аграрної реформи в Україні, їх характеристика та оцінка відповідності рівню і розвитку продуктивних сил. 3. Аналіз нормативно-правових актів, які формують аграрну політику. 4. Проект Закону України «Про аграрну політику».	21
2.	Тема 2. Інструменти реалізації аграрної політики. Продовольча безпека як критерій ефективності аграрної політики. Інноваційна діяльність та аграрна освіта.	1	1. Форми і методи державного регулювання сільськогосподарського виробництва, суть та цілі аграрної політики держави. 2. Оцінка економічних наслідків застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору.	21
3.	Тема 3. Аграрна політика в країнах ЄС та світі. Асоціація України та ЄС. Зелена угода ЄС та її вплив на розвиток українського аграрного сектору. Інструменти регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.	1	1. Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією. 2. Регулювання світової агропродовольчої системи в рамках СОТ. 3. Аграрна політика окремих країн світу. 4. Політика державного протекціонізму.	20
4.	Тема 4. Розвиток земельних відносин в Україні. Ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення та його інфраструктура. Ринок прав користування земельними ділянками. Земельна децентралізація. Державне регулювання охорони земель та розширеного відтворення родючості ґрунтів.	1	1. Ефективне управління земельними ресурсами територіальних громад. 2. Напрями удосконалення земельних відносин. 3. Формування smart-інфраструктури ринку земель. 4. Адаптація аграрного сектору до змін клімату.	20

12. ТЕМИ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

(Теми презентацій для практичної роботи)

1. Основні теорії формування та реалізації аграрної політики
2. Місце і роль держави у формуванні аграрної політики
3. Механізми реалізації аграрної політики у вітчизняній та світовій практиці: порівняльний аналіз
4. Стратегічні пріоритети сучасної аграрної політики
5. Оцінка рівня продовольчої безпеки держави в умовах безпекових викликів (пандемія Covid-19, військові дії на Сході України, світова енергетична криза тощо)
6. Проблеми якості та безпечності агропродовольства
7. Безвідходне виробництво та циркулярна економіка
8. Міжнародні аспекти продовольчої безпеки та роль ФАО у розв'язанні продовольчої проблеми
9. Проблеми розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади.
10. Освітнє та наукове забезпечення аграрного виробництва.

13. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Основні засади та пріоритетні напрями державної аграрної політики України.
2. Система цілей аграрної політики держави.
3. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі.
4. Суть аграрної політики держави.
5. Групи інтересів в аграрній політиці.
6. Особливості попиту на сільськогосподарську продукцію як причина державного регулювання.
7. Основні аргументи на користь аграрного протекціонізму.
8. Особливості підтримки сільськогосподарського виробництва у країнах з різним рівнем економічного розвитку.
9. Можливості державного регулювання аграрного виробництва.
10. Державна політика щодо регулювання аграрних ринків.
11. Методика аналізу добробуту суспільства та її застосування при дослідженні наслідків окремих заходів аграрної політики держави.
12. Класифікація заходів аграрної політики держави.
13. Виробничі квоти як захід аграрної політики держави.
14. Прямі цінові субсидії виробникам.
15. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку.
16. Основні заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.
17. Суть імпортного мита та економічні наслідки його застосування.
18. Нетарифні заходи регулювання агропродовольчого імпорту.
19. Суть та економічні наслідки застосування експортного мита.
20. Суть та економічні наслідки застосування експортної субсидії.
21. Основні методологічні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору.
22. Показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією ОЕСР.

23. Регулювання світового сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.
24. Суть та основні завдання спільної аграрної політики (САП) ЄС.
25. Основні етапи еволюції САП ЄС.
26. Основні інструменти ринкової політики та підтримки цін сільськогосподарської продукції у ЄС.
27. Аграрна політика в умовах розширення ЄС: реформа Фішлера.
28. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок.
29. Основні інструменти підтримки цін сільськогосподарської продукції та доходів виробників у США.
30. Особливості аграрної політики в країн Центральної та Східної Європи.
31. Загальні тенденції розвитку аграрної політики країн-експортерів агропродовольчої продукції.
32. Державна політика щодо розвитку ринків продукції сільського господарства і продовольства в Україні.
33. Основні положення ЗУ “Про державну підтримку сільського господарства України”. Аналіз Закону України «Про основні засади аграрної політики».
34. Цінове регулювання сільськогосподарських ринків в Україні. Регулювання мінімальної та максимальної ціни.
35. Особливості товарних та фінансових інтервенцій на сільськогосподарських ринках в Україні.
36. Державне регулювання ринку страхування в сільському господарстві.
37. Деретуляція українського ринку сільськогосподарської продукції.
38. Чинники, що визначають результативність аграрної реформи в Україні.
39. Бюджетне фінансування аграрного сектору України.
40. Кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції в Україні.
41. Регулювання ринку зерна в Україні.
42. Державна підтримка виробників продукції тваринництва в Україні.
43. Зовнішньоекономічні чинники аграрної реформи в Україні.
44. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.
45. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України.
46. Аграрна складова Угоди про асоціацію Україна-ЄС.
47. Зелена угода ЄС та її вплив на розвиток українського аграрного сектору.
48. Екологічні чинники аграрної реформи в Україні.
49. Соціальні чинники аграрної реформи в Україні.
50. Еволюція розвитку земельних відносин в Україні.
51. Особливості земельної реформи в Україні.
52. Особливості розвитку орендних земельних відносин.
53. Оцінка результативності земельних аукціонів з продажу прав оренди на землі с/г призначення.
54. Проблеми функціонування ринкового обігу земель с/г призначення.
55. Особливості формування інфраструктури ринкового обігу земель в Україні.
56. Земельна децентралізація: передумови розвитку, стан, оцінка наслідків.
57. Проблеми управління землями територіальних громад.
58. Екологізація сільськогосподарського землекористування.
59. Адаптація сільського господарства до змін клімату.
60. Політика відновлення зрошеного землеробства в Україні.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрна політика та земельні відносини : підручник Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. – Вінн. нац. аграр. ун-т. – Вінниця, ВНАУ, 2020. – 307с. 8.
2. Аграрна політика: навчальний посібник / С.М. Кваша, А.Д. Діброва, О.В. Жемойда. Київ: Видавництво Ліра. К. 2018. 388с.
3. Аграрний устрій України : наукове видання ; за ред. Ю.О. Лупенка, М.Ф. Кропивка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2017. 72 с.
4. Гадзало Я. М., Саблук П. Т., Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Аграрна реформа в Україні, її наукове забезпечення, результативність. Економіка АПК. 2021. № 7. С. 6-15. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202107006>
5. Гайдучський П. І. Незалежна економіка України : науково-публіцистичне видання. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2014. 528 с.
6. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Земельна реформа: сучасні проблеми і шляхи вирішення. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 6-15. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002006>
7. Гайдучський П. І. Аграрна реформа Л. Д. Кучми в Україні. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2015. 448 с.
8. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Гадзало Я.М., Лупенко Ю.О., Пугачов М.І. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка. - К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.
9. Економічний інтерес у розвитку аграрного виробництва : монографія / Саблук П. Т. К.: ННЦ «ІАЕ», 2015.356 с.
10. Кваша С.М., Григорьев С.О. Сутність та особливості аграрного ринку. Вісник ОНУ ім. Мечникова, 2016.Т.21. Вип.8 (50) С.56-59.
11. Стратегічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва України (методичні підходи та розрахунки) / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Грищенко О. Ю., Волосюк Ю. В.], за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ „ІАЕ”, 2016. 25 с.
12. Трансформація земельних відносин у сільському господарстві (аналітичний огляд) / Ю.О. Лупенко, О.В. Ходаківська. К. : ННЦ “ІАЕ”, 2015. 52 с.
13. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції. Т.О. Зінчук. *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 78-85.
14. Методичні рекомендації з розрахунку рейтингу регіонів України за ефективністю інвестицій у сільське господарство / [Ю.О. Лупенко, О.В. Захарчук, Т.В. Мацибора, В.В. Нечитайло, С.М. Ковальов]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. 60 с.
15. Ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення: досвід країн ЄС / Ю.О. Лупенко, О.В.Ходаківська, І.В. Юрченко. К. : ННЦ ІАЕ, 2019. 80 с. 19
16. Стратегія розвитку агропромислового комплексу в умовах інтеграційних процесів: Матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної молодіжної інтернет-конференції (у заочній формі), 24 листопада 2018 року.

17. Ціновий моніторинг ринків сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки 2016-2018 рр. Вересень / Ю. О. Лупенко, О. М. Шпичак, О. В. Боднар [та ін.] К. : ННЦ «ІАЕ», 2018. 60 с.
18. Ходаківська О.В., Могильний О.М. Селянське питання – від обчинного землеволодіння до експансії агрохолдингів : *монографія*. Київ: ННЦ ІАЕ, 2020. 182 с. (11,4 авт. арк.)
19. Ходаківська О.В., Климчук О.В. Державне регулювання конкурентоспроможного виробництва біопалив: світовий досвід та дороговкази для України // Використання альтернативних джерел енергії в умовах розвитку сільських територій: *монографія*. – Полтава, 2019. 276 с. С. 47-57.
20. Ходаківська О.В., Федоров М.М., Месель-Веселяк В.Я. та ін. Теоретичні засади розвитку земельних відносин у сільському господарстві : *монографія* [за ред. Ю.О. Лупенка, О.В. Ходаківської]. Київ : ННЦ ІАЕ, 2018, 234 с.
21. Очікувані показники собівартості продукції, її дохідності та рентабельності в сільськогосподарських підприємствах України у 2018 році: методика і розрахунки (грудень 2018 року) / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Грищенко О. Ю., Волосяк Ю. В.].
22. Методичні рекомендації щодо введення інтелектуальної власності в господарський обіг підприємства / розроб. Н.М. Столярчук, М.І. Козак. К.: ННЦ «ІАЕ» 2018. 84 с.
23. Методичні рекомендації з комерціалізації інноваційної продукції / розроб. Н.М. Столярчук, О.В. Мазуренко, О.В. Ксьонова, М.І. Козак. К.: ННЦ «ІАЕ». 2018. 40 с.
24. Методичні рекомендації з оцінювання впливу карантинних заходів, пов'язаних з COVID-19, на аграрний сектор економіки та продовольчу безпеку України: методичні рекомендації / Ходаківська О.В., Патица Н.І., Пугачов М.І., Тулуш Л.Д., Шпикуляк О.Г., Грищенко О.Ю. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2021. 54 с.
25. Методичні рекомендації щодо оцінювання ефективності використання мінеральних добрив / Ходаківська О. В., Федоров М. М., Корчинська С. Г., Кучер А. В., Москаленко А. М. та ін. – Київ : ННЦ «ІАЕ», 2020. 82 с.
26. Сучасні тенденції конкурентоспроможності сільського господарства України на світовому ринку: моніторинг, оцінка, стратегічні напрями забезпечення : Методичні рекомендації / Патица Н. І., Ходаківська О.В., Пугачов М.І., Штакал М. А. - Вінниця : ТОВ «Віндрук», 2019. 46 с.
27. Облік і оцінка земель сільськогосподарського призначення та прав їх оренди: посібник / [Жук В. М., Бездушна Ю. С., Мельничук Б. В. та ін.]; за ред. Жука В. М., Бездушної Ю. С., Мельничука Б.В. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 120 с.
28. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посібник. М-во освіти і науки, молоді та спорту України. М-во аграр. політики і продовольства України. ВНАУ. К. : Хай-Тек Прес. 2011. 427 с.
29. Калетнік, Г. М. Розвиток організаційно-функціональних структур управління в регіональних економічних системах. Монографія. М-во аграрної політики. ВДАУ. Вінниця : Вінницька газета. 2009. 185.с.

30. Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з Європейським Союзом в аграрній сфері / Пугачов М. І., Духницький Б. В., Мельник О. А. та ін. ; за ред. М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 40 с.
31. Яремчук Н.В. Продовольча безпека як стратегічний пріоритет аграрної політики та основа національної безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №23. С.70-79. 45. Yaremchuk N. Grain subcomplex: problems and development prospects. *The Scientific Heritage*. VOL 6, No 47 (47) (2020). P.106-115.
32. Khodakivska Olga, Kobets Serhii, Bachkir Iryna, Martynova Liliia, Klochan Viacheslav, Klochan Iryna, Hnatenko Iryna. Sustainable development of regions: Modeling the management of economic security of innovative entrepreneurship. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*. 2022. Vol. 9, Issue 3, P. 31-38 <http://www.sciencegate.com/IJAAS/2022/V9I3/1021833ijaas202203004.html>
33. Patyka N., Khodakivska O., Pronko L., Kolesnyk T., Klymchuk O. The competitiveness of Ukrainian agriculture in terms of international economic integration. *Academy of Strategic Management Journal*. 2021. Volume 20, Issue 1, [Scopus Q2, Web of Science]
34. Klymchuk Oleksandr, Khodakivska Olga, Kovalov Bohdan, Brusina Anna, Benetyte Raminta, Momotenko Iryna. World trends in bioethanol and biodiesel production in the context of sustainable energy development. *International Journal of Global Environmental*. 2021. Vol.19 No.1/2/3. 90-108. <https://www.inderscience.com/info/ingeneral/forthcoming.php? jcode=ijgenvi> [Scopus]. DOI: [10.1504/IJGENVI.2020.114867](https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.114867)
(1,37 ум. друк. арк.)
35. Pugachov M., Khodakivska O., Shpykuliuk O., Patyka N., Hryshchenko O. Impact of COVID – 19 on the food security in the regions of Ukraine. *Collection of scientific works. 38th IBIMA International Conference, Seville, Spain, 2021* [Web of Science] <https://ibima.org/accepted-paper/impact-of-covid-19-on-the-food-security-in-the-regions-of-ukraine/>
36. Khodakivska Olga, Kireytseva Olena, Zhylin Oleksii. Organic Production in Sustainable Rural Development: World Trends and Ukrainian Experience. *International Business Information Management Conference : Collection of scientific works. 35th IBIMA Conference: 1-2 April 2020, Seville, Spain*. <https://ibima.org/accepted-paper/organic-production-in-sustainable-rural-development-world-trends-and-ukrainian-experience/> [Web of Science].
37. Khodakivska O., Mohylnyj O., Kolesnyk T., Mykhalchyshyna L., Khomyachenko S. Conformity of land relations to productive forces: retrospective analysis. *EurAsian Journal of BioSciences*, 2019. 13: 2119-2124. [Scopus]
38. Khodakivska O., Mohylnyi O. The Modern State Agricultural Policy of Ukraina: problems of countries with transition economy. *Public Policy and Administration*, 2018. Vol. 17, No 4, pp. 526-538. [Scopus]. [https://www.mruni.eu/upload/iblock/132/MRU%2013_VPA_17\(4\)_03.pdf](https://www.mruni.eu/upload/iblock/132/MRU%2013_VPA_17(4)_03.pdf)
39. Ходаківська О.В., Пугачов М.І., Патица Н.І. та ін. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток аграрного сектору й продовольчу безпеку держави: монографія / Ходаківська О.В., Пугачов М.І., Патица Н.І., Шпикуляк О.Г., Могильний О.М.,

- Тулуш Л.Д., Грищенко О.Ю., Крушельницький М.В. Київ: ННЦ ІАЕ, 2021. 456 с. (28,5 авт. арк.)
40. Khodakivska O., Sabii I., Sevryukov V. Competitive strategies for land management based on decentralization, European practice of resource conservation and environmental innovation. Security management of the XXI century: national and geopolitical aspects. Issues 3 : Collective monograph. Prague. Czech Republic. 2021. P. 122–127.
 41. Ходаківська О.В., Шпикуляк О.Г. Проекції „зеленої економіки» у забезпеченні сталого розвитку малих підприємств // Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність : *монографія* [за ред. О.Г. Шпикуляка]. Київ: ННЦ ІАЕ, 2017, 204 с.
 42. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я., Ходаківська О.В. та ін. Формування і функціонування ринку органічної продукції // Наукові основи виробництва органічної продукції в Україні : *монографія*; за ред. Я.М. Гадзало, В.Ф.Камінського. Київ : Аграрна наука, 2017. 600 с.
 43. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
 44. Лупенко Ю. О., Пугачов М. І., Духницький Б. В. Формування глобального і регіональних ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : *монографія* / за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
 45. Нечипоренко О. М. Трансформації системи управління у зрошуваному землеробстві : *монографія*. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 392 с.
 46. Нечипоренко О. М. Рекомендації щодо модернізації управління зрошуваним землеробством на різних ієрархічних рівнях. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 43 с.

15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://rada.gov.ua/>
2. <http://www.kmu.gov.ua/control/>
3. <http://minagro.gov.ua/>
4. <http://www.dazru.gov.ua/terra/control/uk/index>
5. <http://wto.org/>
6. http://www.fao.org/index_en.htm
7. <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>